

sednimi národi, da si ohrani svojo samostojnost. Hrvatska dežela spada užé od 11. stoletja h kroni sv. Stepana, ter je z Magjari mnogo in mnogo let zajedno živila. Ali oholim Magjarom se je zazdéló, da vpeljejo svoj jezik v hrvatske uradnije in šole, ter da postane hrvatska kraljevina popolnoma odvisna od njihove uprave. Tako je hrvatskej samostojnosti pretíla velika nevarnost. To je dalo povód k sovraštvu jednega naroda do drugéga, in tako je prišlo med Hrvati in Magjari užé 1842. leta do prvega razpóra. Razpor in sovrašтво se je bolj in bolj širilo in vneli so se hudi prepiri. Bilo je 1845. leta 29. julija ob času občinskih volitev, da je sovrašтво do vrha prikipeló. Na trgu sv. Marka je curkoma kri tekla. V tem krvavem boji je padlo do 16 rodoljubnih mladeničev, ki so žalostno smrt storili.

Čez deset let po tej žalostnej dogodbi, bilo je to 1855. leta, zbrali so se nekateri hrvatski rodoljubi ter so sklenili, da se nabirajo dobrovoljni doneski za spominek, ki bi se postavil na grob onih rodoljubnih mladeničev, ki so svoje življenje žrtovali, da se ohrani národnost hrvatska.

To se je tudi zgodilo in spominek na pokopališči sv. Júrija v Zagrebu opominja nas še dandanes na óne zeló žalostne dogodke.

Maček in oven.

(Basen iz Ruskega.)

Živéla sta mož in žena, imejóča mačka in ovna. Žena si nabere smetane ter masla, a maček jej vse onečísti. „V našej kléti nij vse gladko“, reče žena možu. „Treba pogledati“, odgovóri on, „če nam kdo skriváje pákosti ne dela.“ Ide starka sama v klet, — a kaj najde? Maček je z lapko (taco) raz lonec dvignil pokrov in lizal smetano. Žena ga zapodí in otide v izbo, a pred njó je užé pribežal maček ter se skríl za peč. „Evo“, žena izpregovorí móžu, „na misli mi nij bilo, da maček smétano líže po kléti; a líže jo. Ubíjva ga!“ Kadar maček sliši te besede, poteci iz-za péci in béži k ovnu v hlev: „jutri kánijo mene ubíti a tebe zaklati.“ Zgovorita se po noči zbežati od gospodarja. „Ne, tako ne bode,“ reče oven, „jaz bi rad pobégnil s tobój, a hlev je zaprt!“ „Kaj to!“ odgovóri maček, ter naglo spleza in z lapko zapah odrine. Idoč po poti najdeta voléjo glavo ter jo pobereta. Stopajoćima zablešči v lesu ogenj. Hajdi k ognju. A kadar tam, vidita okrog ognja dvanajst volkov. „Bog daj dobro, volkovi!“ — „Dobrih gostj Bog daj!“ odgovoré volkovi. „Brate!“ povpraša oven mačka, „kaj bi li večerjala?“ „Dvanajst voléjih glav imava. Pojdi, izberi najdebeléjšo!“ Oven otide v grm, ter vzdigne voléjo glavo, katero sta bila našla, in zavpije: „ali je ta?“ — „Ta nij! Izberi boljšo.“ Oven zopet vzdigne isto glavo ter novič povpraša: „ali je ta?“ Volkovi se toli prestrašijo, da bi radi zbežali, a brez prošnje zopet ne smejo. Štirje zaprosijo mačka in ovna: „dajta nam, da otidemo v drva.“ Otidó. Ostalih osem se potem še bolj zbojé mačka in ovna. Zopet štirje poprosijo, da bi odšli. Maček jim ozbiljno reče: „dobro, a da se mi naglo vrnete!“ Zdaj poprosijo še zadnji štirje, da bi šli pogledat za ónimi, kaj delajo? Maček jim še ozbiljneje ukaže skoraj priti, a sam se ovnu v slast nasmeje.

Volkovi se zberó ter ubežé po gozdi. Sreča je medved Hruševár. „Ali si užé slišal, Hruševár“, povprašajo, „da bi maček in oven snedla dvanajst

volkov?“ „Nikoli še ne.“ „A mi smo sami videli tacega mačka in ovna.“ „Kako li to? Sam hočem iti pogledat.“ „U, Hrúševar! težko delo bode. Maček je bésen; pazi se, da te ne raztrže na kosce. Kaj nam pomaga hitrejšim biti od psov in zajcev? Pozovimo ga rajši na obed!“ Zgotové obed in pošljó k njima lisico: „stópi ter pokličí mačka in ovna!“ Lisica se stane prepirati: „jaz sem skokonoga, a nijsem izgovorna.“ „Stópi a ne boj se!“ Lisica steče po mačka in ovna. Kadar se povrne, reče: „obetala sta priti. U, Hrúševar! ne veš, kakšen maček je! Na panji sedí in lomi ga z nohtmi, ter svetlo gleda, kakor bi v peči gorélo.“ Medved jednega volka za stražo postavi na visok panj, v lapo mu dá véjo in ukaže: „kadar ugledaš mačka in ovna, mahni z véjo!“

Maček in oven res ideta na pojedíno. Videvši stražo, ustavita se ter se stisneta drug kó družemu. „Jaz“, dé maček, „tiho odlézem po travi ter na panj sedem baš volku za tilnik, a tí potlej skočí nanj ter s čelom ga trčí, kolikor moreš!“ Oven puhne, trkne ter ga prekopicne, a maček mu skočí za vrat in mu vanj vcépi ostre nohtí, odíráje ga do same krvi. Kadar medved in volkovi to vidijo, začnó mej soboj govoriti: „volka sta vrgla s tolicega panjú, kako bi se jima li mogli mí braniti na zemlji? Nij li bolje, da se skrivši raztáknemo po brlozih, kamor kateri? — To rekši razprhnó se vsi po lésu, kakor bi mignil. A. K.

Moj dom.

Z očetom in materjo živim v jednej hiši; to je moj dom ali očetova hiša. Oče in mati sta moja roditelja ali starši. Hiša mojih staršev mi je najljubša. V njej imam mnogo veselja. Oče in mati me imata rada in sta prijazna z menoj. Pripovedujeta mi marsikaj dobrega in lepega. Oče in mati skrbita za mene. Če gre dež ali sneg, sem v hiši svojih staršev dobro zavarovan. Če je zunaj mraz, se v hiši lahko pogrejem. „Kadar je noč, v hiši svojih staršev mirno in varno spim. Kako vesel sem, da živim pri svojih ljubih starših!

Domače cvetice najlepše cvetó,
In ptički domači najslajše pojó;
Priyatli domači so mil'ga srcá,
Ljubezen, zvestoba le biva domá,

Doma preživeti si dneve želim,
Umreti se tudi domá ne bojim;
V domačej gomili se spava sladkó,
Mi bratje, sestrice rahljajo zemljó. (P.)

Živali nemajo hiš. Divje živali prebivajo po poljih in gozdih. Ptički imajo svoja gnezdica, lisica svoje brloge. Tudi ljudje niso imeli od pámtiveka takih hiš, kakor je imajo dandanes. Živali so po poljih in gozdih, ali pa po brlogih in votlinah, kakor živali. Daleč od nas so še zdaj take dežele, v katerih ljudje nemajo hiš. V takih deželah prebivajo otroci po ves dan zunaj na prostem, ter ne hodijo v nobeno učilnico. Po noči ne morejo taki otroci ležati v gorkejši in mehkejši postelji, nego spé zunaj na trdej zemlji.

Tudi take dežele so, v katerih imajo ljudje samo kóče ali kolibe. Kóče nemajo ne sobe ne čumnate, ne kuhinje ne oken. Streha pri kóčah stoji na prostejši zemlji. Kóče so majhene in nizke. V kóčah nij prijetno stanovati. Nekateri ljudje nemajo hiše niti kóče. Velika in lepo zidana hiša se imenuje palača. V takih hišah živé zeló bogati ljudje. Majheno, leseno in ubožno hišo imenujemo tudi kóčo. Kdor je zadovoljen, žíví v kočí ravno tako veselo in srečno, kakor bogati ljudje v svojih lepih in dragih palačah.

Stvari, katere vidim zunaj na hiši, so: zidovje, streha, večna vrata, okna, hišni ogli, žleb, line, dimnik, veterница, strelodov in nadstropja. T.